

Inštitúcia notárstva na Slovensku nevznikala a nevyvíjala sa samostatne a izolovane. Na jej vznik mal veľký vplyv vývoj tejto inštitúcie v Európe, najmä v Rakúsku, kde bol moderný notársky poriadok zavedený s účinnosťou od 1. novembra 1871. Spoločenské a hospodárske pomery druhej polovice 19. storočia si vyžiadali, aby aj v Uhorsku bola uzákonená inštitúcia notárstva, lebo existujúca a ešte zo stredoveku pochádzajúca ustanovizeň tzv. vierohodných miest prestala vyhovovať potrebám doby.

Vierohodnými miestami (*loca authentica, testimonialia, credibilia*) boli sídelné a zborové kapituly, kláštory a konventy, ktoré mali právo vydávať vierohodné listiny o súkromnoprávných aktoch (notárska funkcia), mali právo vykonávať určité súdne úkony, najmä nespornového a exekučného konania, zúčastňovať sa na predvolaniach strán a vypočutí svedkov (súdna funkcia), mali právo udržiavať vierohodný archív (archívna funkcia a do určitej miery pozemnoknižná funkcia), prípadne podľa staršieho uhorského práva mali oprávnenie vykonávať aj iné netypické úlohy ako napr. zisťovať vek určitej osoby obhliadkou (*revisio aetatis*) a vystavovať listinu o veku (*litterae revisionales*).

Príprava nového zákona o notároch sa v Uhorsku síce začala už roku 1870, ale trvala mimoriadne dlho. Zákonný článok XXXV/1874 o kráľovských verejných notároch bol sankcionovaný 12. decembra 1874 a vyhlásený v oboch snemovniach 16. decembra 1874 s tým, že účinnosť nadobudne až 1. mája 1875. Tento termín však nebol dodržaný. Konečne zákonný článok XXXI/1875 určil, že nadobudne účinnosť 1. augusta 1875. Uvedený dátum teda môžeme považovať aj za deň vzniku inštitúcie notárstva v Uhorsku a na území Slovenska. Týmto dňom zanikla právomoc vierohodných miest vystavovať nové vierohodné listiny alebo ich prijímať do úschovy. Ponechalo sa im však právo aj naďalej vystavovať vierohodné vyhotovenia listín, ktoré mali vo svojej úschove. Napriek dlhej príprave prestal tento zákon čoskoro vyhovovať praktickým potrebám, a tak bol novelizovaný zákonným článkom VII/1886, ktorý získal sankciu 19. marca 1886.

Bez ohľadu na to možno povedať, že koncepcia tohto zákona a jeho novely bola na svoju dobu veľmi pokroková a v mnohom podrobnejšia než súčasne platná právna úprava. Pôvodný zákon z roku 1874 obsahoval XIX. hláv a 215 paragrafov. Novela z roku 1886 mala 51 paragrafov (na porovnanie: súčasne platný Notársky poriadok z roku 1992 má osem častí a 100 paragrafov). Pokrokovosť zákona možno vidieť napr. aj v tom, že priamo obsahoval procesné ustanovenia o nariadení exekúcie na základe notárskej listiny (čo v tej či onej podobe pretrvalo až do roku 1964).

Verejných notárov do úradu menoval minister pravosúdia, ktorý určoval ich počet a sídla po vypočutí príslušnej notárskej komory. Každý verejný notár musel pred začatím činnosti zložiť kauciu. Až po jej zložení mohol žiadať o vykonanie prísahy kráľovi, čo sa stalo na zasadnutí príslušnej súdnej stolice. Pred zložením prísahy alebo pri nej bol povinný predložiť svoj vzorový podpis. O schválenie pečate musel však žiadať ešte pred prísahou. Pečať bola okrúhla, v prostriedku obsahovala "címer Uhorska", okolo ktorého bolo uvedené meno a priezvisko notára, jeho funkcia a sídlo.

300 ft. nagy Hármaspatacsi jétevel mely
rövidesen aláolvott Csizmadia Szijefővel
Lehetőségének illetoe. Tökéletesen
való elhelyezés érdekében mai aláolvott na,
pon átvettém. -

Alt Ingenieurmeisterbau 104 Oktober 13ter

Verejný notár bol povinný otvoriť si kanceláriu (vtedy nazývanú pisárňou) do troch mesiacov od prijatia menovacieho dekrétu. Jej otvorenie musel ohlásiť príslušnej súdnej stolici, finančným orgánom, notárskej komore a prostredníctvom tlače aj verejnosti. Verejného notára nebolo možné ex offio preložiť. Táto zásada bola prelomená len počas druhej svetovej vojny (o tom pozri nižšie).

Na krytie svojich výdavkov komora vyberala od verejných notárov a verejnonotárskych čakateľov zápisné taxy a od verejných notárov ročné poplatky. Zápisné verejnonotárskeho čakateľa nesmelo presahovať 2 zlatky. Pre informáciu možno uviesť, že v rokoch 1927 až 1929 činil členský príspevok ročne 500 Kč, ale v roku 1930 bol znížený na 400 Kč. Proti verejnému notárovi, ktorý v platení ročného poplatku zaostával, mohla komora priamo podľa zákona o kráľovských verejných notároch nariadiť exekúciu.

Je zaujímavé, že za čakateľa verejného notárstva mohol byť prijatý aj nepľnoletý uhorský štátny občan, ktorý inak spĺňal zákonné kritériá. Pravda, v tom čase sa pľnoletosť mužov nadobúdala až dovŕšením 24. roku veku (podľa neskoršieho zák. č. 447/1919 Sb. a nař. dovŕšením 21. roku veku). Ženy síce nadobúdali pľnoletosť ako 16-ročné, ale v tom čase a dlho potom bolo nemysliteľné, aby sa žena stala verejnou notárkou. Prvá žena sa objavuje v zozname verejných notárov pôsobiacich na území Podkarpatskej Rusi roku 1937. Bola ňou Julia Hassaiová, rod. Ježková, námestníčka verejného notára v Mukačeve. Závratná feminizácia notárstva nastala až v závere komunistickej éry, keď napr. v októbri 1981 zo 148 štátnych notárov na Slovensku bolo 86 žien a 62 mužov. Existovali dokonca štátne notárstva, kde boli len ženy napr. Bratislava I, II, IV, Komárno, Nové Zámky, Banská Bystrica, Liptovský Mikuláš, Rožňava a Vranov.

Podrobnejšie než v súčasnosti bola upravená činnosť notárskej komory, zodpovednosť a zastupovanie notára, disciplinárne pokračovanie a otázky vzdialenia sa notára zo svojho sídla.

Každý verejný notár musel byť členom verejnonotárskej komory. Počet a sídla komôr určoval minister spravodlivosti tak, aby k jednej komore prislúchalo aspoň 15 verejných notárov. Verejnonotársku komoru tvorili predseda, štyria riadni členovia a dvaja námestníci. Predsedu a ostatných členov komory volili na valnom zhromaždení tajným hlasovaním verejní notári príslušného obvodu na obdobie jedného roka.

K úlohám komory patrilo predovšetkým riešenie sporov medzi notármi a ich klientmi. Okrem toho komora zastupovala notárov príslušného obvodu navonok a mala právo stykať sa s ministrom pravosúdia priamo. K dôležitým úlohám komory patrilo sledovať, či sa notár zdržuje v mieste svojho sídla. Bez povolenia sa z neho mohol vzdialiť najviac na tri dni. Notárska komora mohla povoliť notárovi dovolenku na šesť týždňov, na dlhší čas len minister pravosúdia. Verejný notár musel pod hrozbou disciplinárnych následkov bývať v obvode príslušného okresného súdu.

Disciplinárny súd tvorili predseda kráľovskej súdnej stolice, dvaja sudcovia súdnej stolice a dvaja členovia notárskej komory. S politickým a štátnoprávnym usporiadaním menili sa aj názvy disciplinárnych súdov pre notárov. Napríklad roku 1925 bola disciplinárnym súdom pre notárov Súdna tabula v Bratislave, ktorej predsedal doc. Dr. Vladimír Fajnor, neskorší prvý prezident najvyššieho súdu (spoluautor právnickej verejnosti známej knihy z roku 1923 - Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi). V období Slovenského štátu bol disciplinárnym súdom pre notárov Hlavný súd v Bratislave.

Disciplinárnymi trestmi boli:

- písomné pokarhanie
- pokuta 50-1000 zl.
- odstránenie (suspendovanie)

Peňažné pokuty uložené notárom v disciplinárnom konaní nepatrili komore, ale raz ročne sa museli odvieť na dobročinné ciele.

Staršie disciplinárne rozhodnutia nie sú známe. Z tých, ktoré sa zachovali z čias prvej republiky a Slovenského štátu, vyplýva, že sa týkali predovšetkým neporiadkov vo vedení kancelárie, zneužitia úradnej pečiatky, pozmeňovania verejnej listiny, neoprávneného používania úradnej pečiatky po suspendovaní z úradu, prevádzkovania kancelárie mimo úradného sídla a i. Vyskytli sa však aj kuriózne disciplinárne previnenia. Napríklad tento. Roku 1935 disciplinárny súd pre verejných notárov na Vrchnom súde v Bratislave riešil pod číslom Prez. 2844/12c/35 prípad kárneho prečinu Dr. Leva Šipoša, verejného notára v Parkane. Dávali mu za vinu, že dňa 18. októbra 1934 vyhotovil na maďarskom území verejnonotársku listinu o plnomocenstve pre istého Emanuela Schmidta, na ktorého bol vydaný zatykač. Disciplinárny súd ho však oslobodil s poukázaním na to, že sa nedalo zistiť, či "...jednal so stranou na moste, alebo či tak učinil už na maďarskej strane".

Verejní notári boli však stíhaní aj v riadnom trestnom konaní pred všeobecnými súdmi a to najmä v súvislosti s prečinmi urážky na cti a politickými aktivitami koncom prvej republiky a počas vojny. Svedčia o tom napr. tieto prípady: Dr. Ján Fábry, verejný notár v Prievidzi bol právoplatne odsúdený rozsudkom Okresného súdu v Lučenci č. TV 57/31-14 zo dňa 30. júla 1931 na pokutu 500 Kč za dvojnásobný prečin urážky na cti, ktorého sa dopustil hanlivými výrokmi na adresu sudcu okresného súdu. Štátne zastupiteľstvo v Levoči dňa 7. mája 1935 začalo pod číslom St 558/45-1 trestné pokračovanie podľa zákona č. 50/1923 Sb. zák a nař. na ochranu republiky proti bývalému poslancovi a verejnému notárovi v Ružomberku Dr. Ludovítovi Labajovi pre hanobenie republiky a verejné podnecovanie k zločinu, ktorého sa mal dopustiť vo svojej predvolebnej reči na zhromaždení HSL'S dňa 14. apríla 1935 v obci Ždiar. Odsúdenie za trestný čin bolo však dôvodom na suspendovanie notára z úradu len vtedy, ak bol tento čin spáchaný zo ziskuchtivosti, prípadne ak bol notár súdom postavený pod konkurz alebo kuratelu.

Ďalším uhorským právnym predpisom, ktorý upravoval činnosť verejných notárov, a to v súvislosti s konaním o dedičstve, bol zák. čl. XVI/1894 o dedičnom postupe a k nemu vydané vykonávacie nariadenie ministerstva vnútra a pravosúdia č. 43.194/1895 I. M. Tieto právne predpisy podrobne upravovali konanie o dedičstve, ako aj "poplatky a útraty" kráľovského verejného notára.

Az ügy száma

1898. é. 27.

kir. járásbíróság.

Iratboríték

Polgári ügyben

A felek nevei:

Köpecsölwik István főr.

Az ügy tárgya:

öröklés.

XXI. csoport:
10. rak. szám.

XX. minta a J. O. Sz. 20. §-ának

Első példány
A másodpéldány a magyar orvosi akadémia p. cir. szeptember 3-án megküldött.

Leltár. — Náchodopis (Inventár).

Lehtitetett Vriickon 1897 ein September
Ber sein a Kossaji elägorokaj attal,
nehai Kossolnik Afeko jänös, valf
Vriickon lako kassatcha tänyähen

John Volkmann
Clinton State

Folyó szám Bezné číslo A darab száma Počet kusov	Tárgyak Predmety	Évi adója osztr. ért. Roční daň v rak. čís.	Becsár osztr. ért. Odhadná cena v rak. čís.	Egyesen Jednotlive	Összesen Spolu
		frt	kr.	frt	kr.
	A. Cselekedő alapot: I Jászai sólyom: mindenek II Jászaplakon, nekik a városnak 239, 328, 332 és 338 némini egyenként fajlaltattnak, értékek önműködő alapot: semmi Erdélyi Alkotmányi befizetett saláriátok				100-
	Volsky János könyves				
	Károlyi Körtőlmeztől Körtőlmeztől Csengyel Kötélmeztől nem tudni a lairól Cikvási János Volsky, költségvetés bíró.				

Číslo 264
1897.

Predvolanie.

Ku pojednávaniu pozostalosti po Jozefovi Hášto
ktorý zomrel v m. Depüne ^{bez} zanechania testamentu, sa
termín na 19 Oktobra 1897 ^{do svojí kancelárie} do martine
^{do obecní kancelárie}
o 9 hodine ranní ustanovuje, ku ktorému sa Pišto Hásto
povoláva s tým poznamenaním, aby sa
ku tomu termínu osobne, alebo skrze splnomocneného zástupcu ustanoviť neomeškal.

Dané v Turč. Sv. Martine, dňa 2 Oktobra 1897.

Sam. Galanda,
kráľovský verejný notár.

Katalóg, účtov, spisov v Turč. Sv. Martine.

Predvolanie na prejednanie dedičstva z roku 1897 v slovenčine

Zásady na výpočet verejnotárskej odmeny na území Slovenska obsahoval pôvodne zák. čl. XXXV/1874 v hlave XVIII. Ten uložil v § 210 bývalému uhorskému ministrovi spravodlivosti, aby po troch rokoch od nadobudnutia účinnosti zákona predložil snemu návrh zákona o úprave verejnotárskych odmien. Potom bola vydaná verejnotárska tarifa zák. čl. LI/1880. Za prvej svetovej vojny zák. čl. XII/1918 zmocnil bývalého uhorského ministra spravodlivosti, aby dočasne upravil odmeny verejných notárov. Stalo sa tak nariadením č. 42.200/1918 I. M., ktoré zvýšilo odmeny verejných notárov primerane k hospodárskym pomerom zmeneným vojnou.

Zo začiatku 20. storočia treba ešte spomenúť zák. čl. V/1907 o mierach, ich používaní a o dozore nad nimi, ktorým bola na území "svätej koruny uhorskej" zavedená metrická sústava. Tento zákon okrajovo tiež zasahoval do činnosti verejných notárov najmä v súvislosti so zavedením používania nových plošných mier v pozemkovej knihe, čo v tom čase nebola jednoduchá zmena. Na uľahčenie prepočtu pôvodných plošných mier (siah a jutár) na metrickú sústavu (metre štvorcové a hektáre) boli postupne vypracované pomôcky vo forme rozsiahlych tabuliek.

Moderat vaper

as illud il ninocon diactue
ac ipulety ninocon diactue
Ergo kaint felobv hedeot sol.
angonyalden meymefunicta.
tot befes mectis i elinesot.

Gmt H. St. mit B. C. 1. 10

Gatunda Samy
Rhizophora